

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 31. januar 2020 av Høyesterett i avdeling med

dommer Erik Møse
dommer Wilhelm Matheson
dommer Aage Thor Falkanger
dommer Arne Ringnes
dommer Ingvald Falch

HR-2020-228-A, (sak nr. 19-132407SIV-HRET)
Anke over Gulating lagmannsretts dom 7. juni 2019

Skanska Norge AS (advokat Asbjørn Lyséll Dølvik – til prøve)

Entreprenørforeningen - Bygg og Anlegg (EBA) (partshjelper) (advokat Nils-Henrik Pettersson)

mot

HGT AS (advokat Henrik Garmann)

Maskinentreprenørenes Forbund (partshjelper) (advokat Arve Martin Bjørnvik)

S T E M M E G I V N I N G

- (1) Dommer **Ringnes**: Saken gjelder tvist om sluttoppgjør i en underentreprisekontrakt. Spørsmålet er hvilke krav som skal stilles for at det skal foreligge innsigelser mot underentreprenørens sluttoppstilling.
- (2) **Sakens bakgrunn**
- (3) Skanska Norge AS (Skanska) inngikk i januar 2014 avtale med Hordaland Fylkeskommune ved Bybanen Utvikling AS (Bybanen) om oppføring av administrasjonsbygg og verksted for Bybanen. Kontrakten var en utførelsesentreprise basert på standardkontrakten NS 8405. Skanska engasjerte Halvorsen Grave- og Transportservice A/S, som senere har endret navn til HGT AS (HGT), til å foreta grunnarbeider i entreprisen. Avtalen mellom Skanska og HGT er regulert av standardkontrakten for underentrepriser, NS 8415.
- (4) Underentreprisen er en enhetspriskontrakt, hvor kontraktssummen justeres på grunnlag av faktiske mengder. HGT hadde ansvaret for å måle mengder for utførelse av arbeidet og gi målebrev/ukerapport, som skulle godkjennes av Skanska og Bybanen.
- (5) Tilbudssummen fra HGT var på 26 292 480 kroner eksklusiv merverdiavgift. I arbeidsperioden fakturerte HGT fortløpende. Det oppsto diskusjon om dokumentasjon av mengder og målebrev, og Skanska etterlyste flere ganger dokumentasjon for utførte arbeider. Da Skanska under arbeidets gang hadde betalt 36 897 336 kroner, ble videre betaling for kontraktsarbeidene stanset.
- (6) Overtakelsen fant sted 7. januar 2016 ved at Skanska overleverte kontraktsarbeidet til Bybanen.
- (7) HGT oversendte 29. mars 2016 sluttoppstilling med slutfaktura. Sluttoppstillingen hadde et samlet krav på 58 645 331 kroner eksklusive merverdiavgift. Av dette utgjorde 44 222 959 kroner kontraktsarbeider avregnet etter mengder, 12 821 902 kroner gjaldt endringsarbeider og 1 600 470 kroner var lønns- og prisstigning.
- (8) Den 27. mai 2016 sendte Skanska sin tilbakemelding til sluttoppstillingen. Brevet har overskriften «Innsigelse til sluttoppgjør» og har 12 vedlegg. Vedlegg 2 inneholder en talloppstilling og har overskriften «Innsigelse mengdeavregninger ...». Det fremgår av dette at det var fremsendt målebrev på til sammen 43 599 467 kroner. I oppstillingen er totalbeløpet inndelt i tre kategorier: «Andel godkjent», «Andel avvist» og «Andel ikke ferdigbehandlet». I raden for «Andel ikke ferdigbehandlet» er det ført et beløp på 28 616 794 kroner. Dette vedlegget står sentralt i saken og vil bli nærmere omtalt senere.
- (9) HGT og Skanska var uenige om flere forhold i tilknytning til sluttoppgjøret.
- (10) **Prosesshistorien**
- (11) HGT reiste 2. januar 2017 søksmål for Bergen tingrett. Prinsipalt ble det gjort gjeldende at Skanskas tilbakemelding på sluttoppstillingen ikke oppfylte kravene til fristavbrytende innsigelser etter NS 8415 punkt 33.2, og at innvendningene mot HGTs betalingskrav derved

var falt bort – prekludert. Subsidiært fremmet HGT krav om betaling og erstatning i tilknytning til kontraktsavregningen og endringsarbeider.

- (12) Bergen tingrett avsa dom 18. juni 2018. Tingretten, som var satt med to fagkyndige meddommere, kom til at Skanskas innsigelser mot sluttoppgjøret ikke var prekludert. Retten fant det «ikke tvilsomt at det er fremmet innsigelse mot alle poster som er angitt som ‘ikke ferdig behandlet’». Skanska ble dømt til å betale deler av HGTs subsidiære krav, og HGT ble dømt til å betale sakskostnader til Skanska, samt dekke utgiftene til fagkyndige meddommere.
- (13) HGT anket dommen til lagmannsretten. Skanska innga avledet anke. Ankene gjaldt tingrettens bevisvurdering og rettsanvendelse. Under ankeforhandlingen inngikk partene et utenrettslig forlik, som medførte at tvisten ble begrenset til spørsmålet om preklusjon og et subsidiært krav fra HGT på 2 303 049 kroner.
- (14) Gulating lagmannsrett avsa 7. juni 2019 dom med slik domsslutning:
- «1. **Skanska AS betaler kroner 11 409 357 –ellevemillionerfirehundreogtrentehundreogfemti og femtisyv – med tillegg av merverdiavgift til HGT-AS innen 2 – to – uker fra forkynnelse av dommen. I tillegg kommer den til enhver tid gjeldende forsinkelsesrente fra 28. mai 2016 til betaling skjer.**
 2. **Sakskostnader tilkjennes ikke verken for tingretten eller for lagmannsretten.**
 3. **Hver av partene pålegges å dekke halvparten av utgiftene til fagkyndige meddommer for tingretten og lagmannsretten.»**
- (15) Lagmannsrettens flertall, fagdommerne og én fagkyndig meddommer, mente at Skanskas innsigelser mot sluttoppgjøret var prekludert. Flertallet tok derfor ikke stilling til HGTs subsidiære krav. Den andre fagkyndige meddommeren, som utgjorde mindretallet, kom til at Skanskas innsigelser var «klart innenfor hva som kreves».
- (16) Skanska har anket til Høyesterett. Anken gjelder rettsanvendelsen, både den generelle tolkningen og den konkrete rettsanvendelsen – subsumsjonen. Entreprenørforeningen – Bygg og Anlegg (EBA) erklærte partshjelp til fordel for ankende part. I anketilsvaret fremholdt HGT at Høyesterett skulle behandle det subsidiære kravet dersom anken ble henvist.
- (17) Anken ble fremmet til behandling ved Høyesteretts ankeutvalgs beslutning 2. oktober 2019. Det ble samtidig bestemt at forhandlingene for Høyesterett begrenses slik at det foreløpig ikke forhandles om HGTs subsidiære påstandsgrunnlag, jf. tvisteloven § 30-14. Det ble videre gitt samtykke til at Entreprenørforeningen – Bygg og Anlegg (EBA) kan opptre som partshjelper til fordel for den ankende part.
- (18) Under saksforberedelsen for Høyesterett har Maskinentreprenørenes Forbund erklært partshjelp til fordel for ankemotparten, og ankeutvalget har gitt samtykke til at forbundet kan opptre som partshjelper.
- (19) **Partenes anførsler**
- (20) Ankende part – *Skanska Norge AS* – har i hovedsak gjort gjeldende:

- (21) Lagmannsrettens flertall har tolket og anvendt uttrykket «innsigelser» feil.
- (22) Kravet til «innsigelser» etter NS 8415 punkt 33.2 er oppfylt når entreprenøren gir tilkjenne uenighet eller motforestilling mot sluttoppgjøret på en slik måte at en alminnelig, forstandig entreprenør vil forstå at sluttoppstillingen ikke kan anses akseptert i sin helhet. Ut fra Skanskas tilbakemelding kunne det ikke være tvil om at Skanska så langt ikke aksepterte HGTs mengdereguleringskrav. Det kan ikke kreves et presisjonsnivå ned på den enkelte kravspost – innsigelse «post for post».
- (23) Videre gir hverken ordlyden eller kontrakten lest i sammenheng grunnlag for å kreve at innsigelsene skal være begrunnet, slik lagmannsretten uriktig legger til grunn, men Skanska er åpen for et minimumskrav til begrunnelse. Lagmannsretten tar også feil når den forutsetter at innsigelsene må være endelige og uforbeholdne.
- (24) Det er også andre feil ved lagmannsrettens begrunnelse; blant annet foretar flertallet en materiellrettslig overprøving av Skanskas begrunnelse.
- (25) Skanska har nedlagt slik påstand:
- «1. Lagmannsrettens dom oppheves.
 2. Skanska Norge AS tilkjennes sakskostnader for Høyesterett.»
- (26) Partshjelperen – *Entreprenørforeningen – Bygg og Anlegg (EBA)* – har sluttet seg til Skanskas anførsler og særlig fremhevet:
- (27) Det må vises stor varsomhet med å innfortolke mer i kravet til innsigelse enn det som klart fremgår av ordlyden. Preklusjonsregelen i punkt 33.2 er et vesentlig avvik fra bakgrunnsretten, og et krav om begrunnelse samsvarer dessuten ikke med noe lignende krav til underentreprenørens sluttoppgjør etter punkt 33.1.
- (28) Kravet til presisjon er oppfylt ved å angi post i sluttoppstillingen og et tall. Innsigelsen må videre kunne være resolutivt betinget – som her hvor Skanska opplyste at innsigelsene ville falle bort så langt byggherren aksepterte kravene.
- (29) Entreprenørforeningen – Bygg og Anlegg (EBA) har nedlagt slik påstand:
- «1. Gulating lagmannsretts dom oppheves.
 2. Entreprenørforeningen – Bygg og Anlegg (EBA) tilkjennes sakskostnader for Høyesterett.»
- (30) Ankemotparten – *HGT AS* – har i hovedsak anført:
- (31) Lagmannsrettens dom er riktig. For å oppfylle kravene til innsigelser må det kreves at det gis et begrunnet avslag på sluttoppstillingen. En normalt aktsom underentreprenør må oppfatte hvilke deler av ytringen som er et klart avslag, og hvilke deler av kravet som ikke avslås. Begrunnelsekravet innebærer at hovedgrunnlaget for avslaget skal angis på en slik måte at underentreprenøren settes i stand til å ivareta sine interesser.
- (32) Disse kravene følger, for det første, av at punkt 33.2 er en preklusjonsregel. Et betinget avslag hvor entreprenøren i realiteten ikke tar selvstendig og endelig stilling til kravet,

innebærer at entreprenøren sikrer seg en tilleggsfrist og undergraver preklusjonsregelen. For det andre følger dette av sammenhengen med kontraktens punkt 28.1 tredje ledd. Her kreves det at entreprenøren skal begrunne sine innsigelser mot underentreprenørens avdragsgrunnlag. Etter punkt 33.2 annet ledd skal disse innsigelsene gjentas dersom de opprettholdes.

- (33) Disse kravene faller innenfor en naturlig forståelse av ordlyden og har støtte i formålet med sluttoppgjørprosedyren samt system- og konsekvenshensyn og reelle hensyn. Reglene i punkt 33.2 må blant annet ivareta hensynet til prosessøkonomi og konfliktdemping.
- (34) Høyesterett er bundet av lagmannsrettens bevisbedømmelse, ettersom det bare er anket over rettsanvendelsen. Lagmannsretten kom ved bevisbedømmelsen til at Skanska selv ikke tok stilling til kravene i sluttoppstillingen, men overlot dette til byggherren – Bybanen. Dette bevisresultatet må Høyesterett legge til grunn. Uansett er lagmannsrettens rettsanvendelse korrekt: Lagmannsretten har bygget på en riktig forståelse av punkt 33.2 og foretatt en korrekt tolkning av Skanskas tilbakemelding.
- (35) HGT AS har nedlagt slik påstand:
- «1. **Anken forkastes.**
2. **HGT AS tilkjennes sakskostnader for tingrett, lagmannsrett og Høyesterett.»**
- (36) Partshjelperen – *Maskinentreprenørenes Forbund* – har sluttet seg til HGTs anførsler og særlig fremhevet:
- (37) Reelt sett innebærer Skanskas argumentasjon knyttet til lagmannsrettens rettsanvendelse en overprøving av bevisbedømmelsen, som det ikke er anket over.
- (38) For å oppfylle kravene til innsigelse må entreprenøren ta stilling til hvert krav, hvert endringskrav og hvert enkelt mengdekrav. Det må videre spesifiseres hvor stor del av det enkelte mengdekravet som ikke aksepteres, og hovedbegrunnelsen – årsaken til at deler av kravet ikke imøtekommes – må angis.
- (39) Maskinentreprenørenes Forbund har nedlagt slik påstand:
- «1. **Anken forkastes.**
2. **Maskinentreprenørenes Forbund tilkjennes sakskostnader for Høyesterett.»**
- (40) **Mitt syn på saken**
- (41) Jeg er kommet til at lagmannsrettens dom må oppheves og ser først på det generelle tolkningsspørsmålet i saken.
- (42) *Tolkingsspørsmålet: Hvilke krav skal stilles til «innsigelser» i NS 8415 punkt 33.2?*
- (43) Punkt 33 i Norsk Standard (NS) 8415 regulerer sluttoppjøret mellom hovedentreprenør og underentreprenør. Standardkontrakten ble fastsatt i oktober 2008 og erstattet NS 3433 fra 1994. NS 8405 – som gjelder kontraktsforholdet mellom entreprenør og byggherre – har tilsvarende bestemmelser. Noenlunde samme regulering er også inntatt i NS 8416 – forenklet norsk underentreprisekontrakt vedrørende utførelse av bygge- og anleggsarbeider og i NS 8407 – alminnelige kontraktsbestemmelser for totalentrepriser.

- (44) Under utførelsen av et entrepriseoppdrag kan underentreprenøren kreve avdragsbetaling av kontraktssummen etter hvert som arbeidet går fremover. Bestemmelsene om dette er inntatt i NS 8415 punkt 28. Til fakturaene skal det medfølge målinger og annen dokumentasjon som er nødvendig for hovedentreprenørens kontroll, jf. punkt 28.3 annet ledd. Men avdragsbetalingene skjer a konto, og hovedentreprenørens betaling innebærer ikke godkjenning av grunnlaget for fakturaene.
- (45) Når arbeidet er ferdigstilt, skal det skje et *sluttoppgjør*. Innen to måneder fra registreringsforretningen eller, dersom registreringsforretning ikke er holdt, fra overtakelsen, skal underentreprenøren sende hovedentreprenøren en *sluttoppstilling* vedlagt en slutfaktura, jf. punkt 33.1. Hovedregelen er at krav som ikke er medtatt i sluttoppstillingen, ikke kan fremsettes etter utløpet av fristen, jf. bestemmelsens fjerde ledd. Fra dette er det gjort unntak blant annet for krav som er brakt inn for oppmann, domstolene eller voldgift.
- (46) Hovedentreprenørens betalingsfrist er to måneder fra mottakelsen av sluttoppstillingen vedlagt slutfaktura, jf. punkt 33.2 første ledd. Innen samme frist må hovedentreprenøren fremsette de *innsigelser* han har mot sluttoppstillingen, jf. annet ledd, hvor det heter:
- «Er ikke annet avtalt, skal innsigelser hovedentreprenøren har mot sluttoppstillingen eller krav han har mot underentreprenøren i forbindelse med kontrakten, fremsettes innen betalingsfristen. Innsigelser og krav som hovedentreprenøren har fremsatt tidligere, skal gjentas overfor underentreprenøren innen fristen dersom de opprettholdes.»**
- (47) Konsekvensen av ikke å gi innsigelser er fastsatt i tredje ledd:
- «Innsigelser og krav som ikke fremmes innen fristen, kan ikke fremsettes senere. Dette gjelder likevel ikke innsigelser og krav som er brakt inn for oppmann, domstolene eller voldgift.»**
- (48) Rettsvirkningen er følgelig at innsigelsene som hovedregel går tapt – de blir prekludert, og at hovedentreprenøren må betale det underentreprenøren har krevd i sluttoppstillingen.
- (49) Jeg nevner at reklamasjon mot mangler reguleres av andre regler, jf. fjerde ledd, hvor det er bestemt at innsigelser og krav som hovedentreprenøren har som følge av mangler ved kontraktsarbeidet, «reguleres alene av bestemmelsene i punkt 36».
- (50) Vår sak gjelder uttrykket «innsigelser». Ved tolkningen tar jeg utgangspunkt i tolkningsprinsippene som gjelder for standardkontrakter og spesielt for kontrakter som er utarbeidet av representanter fra berørte bransjeorganisasjoner, slik tilfellet er for NS 8415. For slike kontrakter må det foreligge sterke grunner for å fravike det tolkningsalternativ som følger av en naturlig forståelse av ordlyden, jf. Rt-2010-1345 *Oslo Vei* avsnitt 59. Tolkningsnormen er utdypet i Rt-2014-520 *Repstad Anlegg*, hvor førstvoterende uttaler i avsnitt 26:
- «Med dette som bakgrunn går jeg over til forståelsen av NS 8406 punkt 28. Bestemmelser av denne karakter må fortolkes objektivt med utgangspunkt i en naturlig språklig forståelse. I Rt-2010-961 avsnitt 44 heter det om fortolkningen av NS 3431:**
- ‘Det foreligger ingen holdepunkter for at partene har hatt noen felles forståelse av disse bestemmelsene. Spørsmålet om hvordan kontraktsforholdet mellom partene skal forstås,**

må da avgjøres ut fra en objektiv fortolkning av bestemmelsene. Det at bestemmelsene må tolkes objektivt, innebærer imidlertid ikke at de utelukkende skal tolkes ut fra hva en naturlig språklig forståelse av bestemmelsene tilsier. Bestemmelsenes ordlyd må blant annet leses i lys av de formål de skal ivareta, og andre reelle hensyn.»

(51) Uttrykket «innsigelser» kan språklig forstås som innvendinger. En naturlig forståelse i den sammenheng det er brukt i punkt 33.2, er at hovedentreprenøren må *bestride* underentreprenørens sluttoppstilling innen to-måneders fristen. Hovedentreprenøren må med andre ord utvetydig ta stilling til sluttoppstillingen. En ren beklagelse eller mishagsytring vil ikke være tilstrekkelig.

(52) Det er så spørsmål om *hvor detaljert* innsigelsene må være. Ordlyden gir her noen holdepunkter; først ved at det er brukt flertallsformen «innsigelser» og dernest ved at innsigelsene skal rettes «mot sluttoppstillingen». Punkt 33.2 må følgelig forstås i lys av de krav som punkt 33.1 annet ledd setter til innholdet av sluttoppstillingen. Det heter her:

«Sluttoppstillingen skal inneholde en full oversikt over partenes mellomværende. Den skal inneholde en spesifikasjon over alle underentreprenørens krav i forbindelse med kontrakten. Den skal derfor inneholde:

- a) **alle fakturerte og betalte krav;**
- b) **alle fakturerte krav som ikke er betalt, uansett om de er forfalt eller ikke;**
- c) **krav som er fakturerte og forfalt, men som hovedentreprenøren har avvist, og som underentreprenøren opprettholder;**
- d) **alle krav underentreprenøren mener å ha som ennå ikke er fakturert, herunder innestående beløp, jf. 28.1.»**

(53) Når punkt 33.2 og 33.1 leses i sammenheng, fremgår det etter min mening at hovedentreprenørens innsigelser må identifisere hvilke deler av kravsbeløpet i sluttoppstillingen som bestrides. Det er opplyst i skranken at dette typisk kan gjøres ved talloppstillinger. Graden av konkretisering her kan neppe formuleres generelt, men siktemålet med underentreprenørens sluttoppstilling og hovedentreprenørens innsigelser «er å få avklart det totale mellomværendet mellom partene», jf. Rt-2010-961 avsnitt 45. Jeg viser her til at reglene om sluttoppgjør skal sørge for at det avdekkes hvilke krav partene er uenige om, og gjennom innsigelsene må underentreprenøren få beskjed om hvilke beløp hovedentreprenøren ikke vil betale.

(54) Partene er uenige om innsigelser – typisk i form av talloppstillinger – må *begrunnes*. Begrunnelsen kan eksempelvis gå ut på at ett eller flere krav ikke er dokumentert, eller at utregningen ikke er i tråd med det som er avtalt.

(55) Ordlyden – innsigelser mot sluttoppstillingen – løser ikke dette tolkningsspørsmålet, men bildet blir klarere når punkt 33.2 leses i lys av andre bestemmelser i kontrakten. Jeg viser her til at flere av kontraktsklausulene setter krav om at det skal gis en begrunnelse i tillegg til avslag eller innsigelser mot den andre partens krav. Et eksempel er punkt 23.3, som fastsetter at hovedentreprenørens avslag på underentreprenørens krav om endringsordre skal begrunnes. Videre følger det av punkt 24.6 at krav om fristforlengelse skal spesifiseres og begrunnes. Jeg viser også til punkt 25.4. Her er det bestemt at underentreprenøren må begrunne sitt krav om vederlagsjustering. Av særlig interesse er punkt 28.1 tredje ledd, som gjelder hovedentreprenørens innsigelser mot underentreprenørens krav om avdragsbetaling. Det heter her:

«Betaling av avdrag innebærer ingen godkjenning av grunnlaget for vedkommende faktura. Eventuelle innsigelser mot avdragsgrunnlaget skal være skriftlig og gi beskjed om de faktiske omstendigheter som innsigelsene bygger på.»

- (56) Etter denne bestemmelsen er det altså ikke tilstrekkelig å fremme innvendinger mot underentreprenørens avdragsfaktura; hovedentreprenøren må også gi en begrunnelse for sitt standpunkt. Når standardkontrakten her er utformet slik at uttrykket «innsigelser» ikke i seg selv innbefatter at det også skal gis en begrunnelse, tilsier det med styrke at uttrykket heller ikke i punkt 33.2 skal omfatte mer enn tilkjenning av et standpunkt.
- (57) HGT har til dette anført at kravet til begrunnelse fanges opp av punkt 33.2 annet ledd andre punktum, som sier at innsigelser og krav som hovedentreprenøren har fremsatt tidligere – herunder i henhold til punkt 28.1 tredje ledd – må gjentas. Jeg følger ikke dette argumentet. Slik jeg forstår punkt 33.2 annet ledd annet punktum, sier den at hovedentreprenøren må ta stilling til om tidligere fremsatte innsigelser opprettholdes. Noe krav om supplerende begrunnelse kan man ikke utlede av dette.
- (58) Et annet tolkningsmoment som også kan utledes av kontrakten, er sammenhengen med kravene til underentreprenørens sluttoppstilling etter punkt 33.1. Som tidligere påpekt, er det her tilstrekkelig med en oversikt og spesifikasjon av kravene. Hensynet til balanse mellom partenes forpliktelser i sluttoppgjøret tilsier at det ikke kan stilles større krav til hovedentreprenøren enn til underentreprenøren.
- (59) Det har videre en viss interesse å se hen til reguleringen av sluttoppgjør i fabrikkasjonskontraktene for offshore-entrepriser. Det er her særlig relevant å se på Norsk Fabrikasjonskontrakt 1992 (NF 92) som i tid kom før utarbeidelsen av NS 8415. Der var det uttrykkelig fastsatt i artikkel 20.4 tredje ledd at selskapet (byggherren) måtte begrunne hva innvendingene mot leverandørens sluttoppgjør består i. Ordet innvending, som denne kontrakten benytter, etablerte altså ikke i seg selv en begrunnelsesplikt.
- (60) Etter mitt syn tilsier denne gjennomgangen at det bygger på et bevisst valg, når det i punkt 33.2 ikke er inntatt noe krav til nærmere forklaring – begrunnelse – av innsigelsene.
- (61) Til støtte for å kreve begrunnelse kan det anføres at dette vil bidra til å forklare hovedentreprenørens standpunkt og klargjøre partenes posisjoner. Begrunnelsen kan med andre ord lette kommunikasjonen mellom partene og effektivisere etterfølgende tvisteløsning. Disse reelle hensynene har likevel, slik jeg ser det, mindre vekt enn de hensynene som taler mot et begrunnelseskrav. Det er særlig preklusjonsvirkningen som her er av betydning. Når rettsvirkningen av at innsigelsene ikke oppfylder kontraktens krav, er at hovedentreprenøren taper sine innvendinger mot kravet, må det vises stor forsiktighet med å innfortolke et begrunnelseskrav som ikke har god støtte i ordlyden eller i standardkontraktens system. Jeg viser dessuten til at et krav om begrunnelse åpner for tvister om begrunnelsens innhold og omfang. Det har også betydning at bestemmelsene om sluttoppgjøret bør være enkle å praktisere og ikke reiser behov for juridisk bistand.
- (62) Min *konklusjon*, basert på kontraktens ordlyd og system og hensett til reelle hensyn, er at kravet til innsigelser etter punkt 33.2 kan begrenses til en tilkjenning av uenighet uten at det kreves en nærmere begrunnelse. Men innsigelsene må identifisere hvilke deler av kravbeløpet i sluttoppstillingen som bestrides, og dette må gjøres på en slik måte at en normalt forstandig underentreprenør kan forstå hvilke betalingskrav som ikke godtas.

- (63) *Rettsanvendelsen*
- (64) Jeg går etter dette over til å se på lagmannsrettens rettsanvendelse.
- (65) På bakgrunn av ankemotpartens og partshjelperens anførsler om Høyesteretts kompetanse i saken, skal jeg først bemerke at tolkningen av Skanskas innsigelse hører til rettsanvendelsen. Det fremgår for øvrig klart av Skanskas anke at den også retter seg mot lagmannsrettens tolkning av innsigelsen.
- (66) Innsigelsen som ble fremsatt av Skanska 27. mai 2016, har slik ordlyd:

«Innsigelse til sluttoppgjør fra Halvorsen Grave & Transportservice AS

Viser til oppsett på sluttoppgjørs krav fra Halvorsen Grave & Transportservice A/S vedrørende sluttoppgjør for grunnarbeider på prosjekt nr. 670264, C31 Depot/verksted og administrasjonsbygg bybanen.

Skanska gjør med dette brev innsigelse til oversendt sluttoppgjørskrav fra Halvorsen Grave & Transportservice AS. Viser videre til vedlegg til brev.

12 Vedlegg.

- **Innsigelse fremsatte faktura og motkrav HGT – C31 Bybanen**
- **Innsigelse til mengdeavregninger HGT – C31 Bybanen**
- **Slutfaktura 13521**
- **Reklamasjonsbrev faktura 13521**

[...]

LPS [Lønns- og prisstigning] på endringer og kontrakt skal justeres iht. innsigelsen»

- (67) Vedlegg 2 har overskriften «Innsigelse mengdeavregninger fremmet i målebrev fra Halvorsen Grave & Transportservice AS – C31 Bybanen». Det er deretter inntatt to rader som er betegnet «Andel avvist» og «Andel ikke ferdigbehandlet». Beløpet i raden for «Andel avvist» er summert til 412 758 kroner og i «Andel ikke ferdigbehandlet» til 28 616 794 kroner. De to radene inneholder følgende likelydende tekst:

«Målebrevene til HGT er ikke dokumentert iht. kontrakt der det fremgår at alle målebrev må dokumenteres med innmålte mengder og bilde. Skanska har videreformidlet kravene og mengdeavregninger til byggherren, og vil godskrive HGT med det samme krav/mengde som byggherren måtte finne å godkjenne overfor Skanska. Viser til pkt. 1.12 i avklaringsmøte der det fremgår at målebrev skal godkjennes av SN og BH. Etter kontrakten mellom Skanska og HGT skal HGT måle sine arbeider etter hvert som de er utført. HGT har valgt å måle sine arbeider tett opp mot sluttoppgjøret istedenfor å gjøre dette løpende iht. kontrakt og etterlysninger fra Skanska. Nå som samtlige målebrev er kommet så sent i byggeprosessen har behandlingen for disse løpt utover frist for innsigelser, 29.05.2016. Skanska ønsket en dialog rundt fristen for innsigelse formidlet i e-post til Ruben Nordnes datert 30.03.2016. HGT v/ Ruben Nordnes i e-post 04.04.2016 avviste all form for dialog rundt fristen for innsigelse. Skanska gir nå innsigelse på krav/mengde som ennå ikke er godkjent fra Byggherren, inn til godkjenning foreligger.»

(68) Deretter er det gitt en oppstilling av et stort antall kravsposter under overskriften «Mengder fremsendt i målebrev». Beløpene for hver post er angitt og gruppert under henholdsvis «Godkjent av BU [Bybanen]/SK [Skanska]», «Andel avvist» og «Ikke behandlet». Oppstillingen inneholder en egen kolonne for «Kommentar», hvor enkelte, men ikke alle, postene er kommentert.

(69) Lagmannsrettens vurdering av innholdet av innsigelsen var denne:

«Flertallet legger, relatert til faktum i nærværende sak og hvilke kvalitative krav som skal settes til innsigelsen, til grunn at det i det minste må stilles det krav til innsigelsen at entreprenøren tar stilling til om kravet godtas eller ikke. Den som mottar innsigelsen må gjøres i stand til å kunne forstå hvor stor del av kravet som ikke godtas. I forhold til begrunnelsen for innsigelsen må mottakeren ut i fra innsigelsen eller forutgående kommunikasjon kunne forstå hovedgrunnlaget for denne. Eksempelvis vil det være forskjell på å bestride selve utregningen i motsetning til premissene for utregningen. Flertallet krever ikke at premissene er klarlagt, men det må fremgå om det er premisser eller utregningen som bestrides.

Etter en samlet vurdering av innsigelsen, forhistorien og partenes kommunikasjon i forhold til sluttoppjøret, har flertallet kommet til at innholdet i innsigelsen i forhold til mengdeavregningen av kontraktsarbeidene kvalitativt ikke er tilstrekkelig til at den kan godtas som en innsigelse. Flertallet finner at innsigelsen verken er tilstrekkelig konkret i forhold til beløp eller begrunnelse. Etter flertallets oppfatning vil HGT på bakgrunn av innsigelsen ikke være i stand til å vurdere på hvilket grunnlag og i hvilket omfang det eventuelt skal tas rettslige skritt for å få innfordret det de mente å ha krav på.

...

Avgjørende for flertallet er at det av oppsettet i innsigelsen, når dette vurderes i sammenheng, fremstår som om Skanska ikke selv har tatt standpunkt til mengdeberegningene. ... »

(70) Jeg er uenig med lagmannsrettens flertall. Ut fra min forståelse av kontraktens punkt 33.2 har lagmannsretten stilt for strenge krav til innsigelsens innhold. Formuleringen «Andel ikke ferdigbehandlet» kan isolert sett trekke i retning av at Skanska ikke i tilstrekkelig grad tok stilling til sluttoppstillingen. Men lest i sammenheng med innsigelsesbrevet og den forklarende teksten i vedlegg 2, som er likelydende for «Andel avvist» og «Andel ikke ferdigbehandlet», fremgår det klart at Skanska tok stilling til kravene og bestred alle krav som ikke var eksplisitt akseptert. Disse kravene og beløpene er identifisert og spesifisert i oppstillingen. Etter min mening er det ikke tvilsomt at en normalt forstandig underentreprenør måtte forstå dette som en tilkjenneivelse av uenighet. Jeg er dermed enig med tingretten i at det som var angitt, var tilstrekkelig til at HGT måtte forstå at kravene ikke var godkjent.

(71) Jeg tilføyer at det ikke endrer denne vurderingen at det var opplyst at kravene kunne bli betalt hvis byggherren godkjente dem. Det kan etter mitt syn ikke være noe i veien for at det i en innsigelse gis opplysning om at kravene likevel kan bli akseptert hvis nærmere angitte betingelser inntreffer.

(72) *Konklusjon og sakskostnader*

(73) Min konklusjon er at lagmannsrettens dom oppheves. Lagmannsretten må ved den nye behandlingen ta stilling til HGTs subsidiære påstandsgrunnlag.

(74) Skanska har vunnet saken og skal etter hovedregelen i tvisteloven § 20-2 første ledd tilkjennes sakskostnader for Høyesterett. HGT og Maskinentreprenørens Forbund må også erstatte partshjelperens – Entreprenørforeningen – Bygg og Anlegg (EBA)s – krav. Skanska har krevd dekket 498 850 kroner. I tillegg kommer ankegebyr til Høyesterett. Entreprenørforeningen – Bygg og Anlegg (EBA) har krevd 181 750 kroner. Begge kostnadsopp gavene gjelder salær til prosessfullmektig. Kravene tas til følge.

(75) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. Lagmannsrettens dom oppheves.
2. I sakskostnader for Høyesterett betaler HGT AS og Maskinentreprenørens Forbund én for begge og begge for én til Skanska Norge AS 529 900 – femhundreogtjuenitusennihundre – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dommen.
3. I sakskostnader for Høyesterett betaler HGT AS og Maskinentreprenørens Forbund én for begge og begge for én til Entreprenørforeningen – Bygg og Anlegg (EBA) 181 750 – etthundreogåttientusensyvhundreogfemti – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dommen.

(76) Dommer **Matheson:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

(77) Dommer **Falkanger:** Likeså.

(78) Dommer **Falch:** Likeså.

(79) Dommer **Møse:** Likeså.

(80) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. Lagmannsrettens dom oppheves.
2. I sakskostnader for Høyesterett betaler HGT AS og Maskinentreprenørens Forbund én for begge og begge for én til Skanska Norge AS 529 900 – femhundreogtjuenitusennihundre – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dommen.
3. I sakskostnader for Høyesterett betaler HGT AS og Maskinentreprenørens Forbund én for begge og begge for én til Entreprenørforeningen – Bygg og Anlegg (EBA) 181 750 – etthundreogåttientusensyvhundreogfemti – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dommen.